

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ŞEYHÎ (YÛSUF SİNÂNEDDÎN)'NİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİ¹

Beyhan KESİK²

Özet

14. yüzyılın son çeyreği ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Şeyhî, kaynaklarca klasik Türk şiirinin kurucularından gösterilmektedir. Şair, aynı zamanda bu şiirin ilk büyük ustası olarak da kabul edilmektedir. Yine kaynakların ittifakla üzerinde durduğu bir husus, onun mesnevi alanındaki ustalığıdır. Şeyhî, Ahmedî ve Ahmed-i Dâ'î gibi önemli şahsiyetlerden ilim tahsil ettikten bir süre sonra İran'a gidip orada tasavvuf, tıp, edebiyat ve hikmet gibi alanlarda kendini geliştirerek birçok alanda bilgi sahibi olmuştur. Şair, gerek almış olduğu bu eğitim sayesinde ve gerekse şairlik istidadı ile çağına damgasını vurmuştur. Şeyhî'nin şiirlerinde tasavvuf önemli bir yer tutsa da o, mutasavvıf bir şair değildir. Tasavvuf, onun şiirlerini kuvvetlendiren, duygu ve düşüncelerinin ifadesine vasıta olan bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Şeyhî, zaman zaman İran şairlerinden etkilenmekle ve şiirlerinde arkaik kelimeleri kullanmakla tenkit edilmiş olsa da Anadolu Türk yazı dilinin öncü isimlerinden olmuştur. Şeyhî, şiirleriyle kendinden sonra gelen şairlere örnek teşkil etmiş ve başta Ahmet Paşa olmak üzere Bâkî, Cemâlî, Cem Sultan, Edirneli Nazmî, Fuzûlî, Halîfî, Hayâlî Bey, Karamanlı Nizâmî, Kemâl Paşazâde, Muhibbî, Necâtî, Nişânî, Sa'dî-i Cem, Visâlî, Yahyâ Bey, Zâtî ve Zeynep Hatun gibi pek çok şair tarafından şiirleri tanzir edilmiştir.

Şairin *Dîvân*, *Har-nâme* ve *Hüsrev ü Şîrîn* adlı üç eseri vardır. Bu çalışmayla, Şeyhî'nin Bibliotheque Nationale Suppl. Turc 361 numarada kayıtlı bir mecmuada yer alan ve daha önce yayımlanmamış iki manzumesi tanıtılacaktır.

Anahtar sözcükler: Şeyhî, İran şiiri, mecmua, Bibliotheque.

The Unpublished Poetry Of Şeyhî (Yûsuf Sinâneddîn)

Abstract

The poet Şeyhî, who had lived during the end of the 14th and the beginning of the 15th Centuries A.D., is considered to be one of the fathers as well as one of the first masters of classical Turkish poetry. Likewise, records also reveal him as having been a master of the art of mesnevi. Upon being tutored under the supervision of such figures as Ahmedî and Ahmed-i Dâ'î, he then travelled to Iran, where he furthered his self-education in various branches of knowledge such as mysticism, medicine, literature, and wisdom. It was both his enlightenment combined with his talent for poetry that lead him to leave a firm impression upon the era within which he was living. However, although Sufi mysticism had held an important place in his poems, he was not a mystic poet; what instead stands out his use if mysticism in order strengthen the expression of this thoughts and emotions. What is more is that even though he was, at times, influenced by Iranian-Persian poets, and despite his being criticized for his usage of archaic words, he nevertheless his stood out in terms of his grasp of written Anatolian Turkish. Şeyhî's poetry had moreover served as an example and source of inspiration to many a poet who succeeded him, including Ahmet Paşa, Bâkî, Cemâlî, Cem Sultan, Edirneli Nazmî, Fuzûlî, Halîfî, Hayâlî Bey, Karamanlı Nizâmî, Kemâl Paşazâde, Muhibbî, Necâtî, Nişânî, Sa'dî-i Cem, Visâlî, Yahyâ Bey, Zâtî, and Zeynep Hatun, among others.

Whilst this poet is known for his three masterworks, *Dîvân*, *Har-nâme*, and *Hüsrev ü Şîrîn*, this study will instead examine two previously unpublished sets of verse of his found in a mecmua or miscellany/anthology titled 'Turc 321', housed at the Bibliothèque Nationale's Collection of Manuscripts.

Keywords: Şeyhî, Iranian Poetry, Miscellany, Bibliothèque.

¹ Bu çalışma, Giresun Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından desteklenen SOS-BAP-A-230218-63 numaralı projeden üretilmiştir.

² Prof. Dr., Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, b_kesik@hotmail.com

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatının kurucularından sayılan Şeyhî, 15. yüzyıl Anadolu sahası Türk edebiyatının en önemli temsilcilerindendir. 14. yüzyılın son çeyreği ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşayan şair, bu şiirin ilk büyük ustası olarak da kabul edilmektedir. Kaynakların ittifakla üzerinde durduğu bir husus, onun mesnevi alanındaki ustalığıdır. Şeyhî, Ahmedî ve Ahmed-i Dâî gibi önemli şahsiyetlerden ilim tahsil ettikten bir süre sonra İran'a gidip orada tasavvuf, tıp, edebiyat ve hikmet gibi alanlarda kendini geliştirerek birçok konuda bilgi sahibi olmuştur. Gerek almış olduğu bu eğitim sayesinde ve gerekse şairlik istidadı ile çağına damgasını vurmuştur. Şiirlerinde tasavvuf önemli bir yer tutsa da mutasavvıf bir şair değildir. Tasavvuf, şiirlerini kuvvetlendiren, duygu ve düşüncelerinin ifadesine vasita olan bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Zaman zaman İran şairlerinden etkilenmekle ve şiirlerinde arkaik kelimeleri kullanmakla tenkit edilmiş olsa da Anadolu Türk yazı dilinin öncü isimlerinden olmuştur.

Şeyhî, şiirleriyle kendinden sonra gelen şairlere örnek teşkil etmiş ve başta Ahmet Paşa olmak üzere Bâkî, Cemâlî, Cem Sultan, Edirneli Nazmî, Fuzûlî, Halîlî, Hayâlî Bey, Karamanlı Nizâmî, Kemâl Paşazâde, Muhibbî, Necâtî, Nişânî, Sa'dî-i Cem, Visâlî, Yahyâ Bey, Zâtî, Zeynep Hatun ve daha pek çok şair tarafından şiirleri tanzir edilmiştir.

Şairin *Dîvân*, *Har-nâme* ve *Hüsrev ü Şîrîn* adlı üç eseri vardır. Şairin *Dîvân*'ında 15 kaside, 2 terki-bend, 4 terci-bend, 2 müstezad, 1 mesnevi, 202 gazel yer almaktadır (Biltekin 2003: XXXIII). Bu manzumelerden 5 kaside, 1 terci-bend ve 26 gazel *Hüsrev ü Şîrîn*'de de yer almaktadır (Timurtaş 1968: 83). *Dîvân*, eski harflerle de basılmıştır (1291). Eser üzerine muhtelif çalışmalar yapılmıştır. Ali Nihad Tarlan (1964), *Şeyhî Dîvânını Tetkik* adı altında bir inceleme yapmış; Mustafa İsen ve Cemal Kurnaz (1990) ise eseri günümüz alfabesine aktararak yayımlamışlardır. Eserin tenkitli metni Halit Biltekin tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır (2003).

Şairin *Dîvân* haricinde nazire mecmualarında da birçok şiiri yer almaktadır. Ömer Bin Mezîd'in *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*'inde 12 (bk. Canpolat 1995: 367), Eğridirli Hacı Kemal'in *Câmiü'n-Nezâ'ir*'inde 119 (bk. Ertek Morkoç 2003: LXIII), Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'inde 32 (bk. Köksal 2017: 39) ve *Pervâne Bey Mecmuası*'nda 35 (bk. Gıyınış 2017: 30) manzumesi bulunmaktadır. Şairin, klasik Türk şiirin kırk ambarı olarak da adlandırılan daha birçok şiir mecmuasında şiirlerine rastlamak mümkündür. Bu mecmualardan biri de **Bibliothèque Nationale Suppl. Turc 361**'de kayıtlıdır³. Yazmanın varak sayısı 63'tür. Yazmanın istinsah tarihi belli olmamakla birlikte Hilmî mahlaslı bir şairin Sultan Mustafa'nın cülûsuna düşürdüğü 1026 (1617) kaydından 1617 veya sonrası bir tarihte yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Yazmanın yer yer divani, yer yer de harekeli nesihle istinsah edildiği görülmektedir. Yazmada şiirleri bulunan şairler şunlardır: Adlî, Âhî (Fagfûrî?), Ahmedî, Âşık, Âşık Abdâl, Atâyî, Bahâyî, Bâkî, Belâyî, Cem, Cinânî, Dâî, Dehhânî, Fethî, Firâkî, Gavrî, Gınâyî, Hâlis, Hasanoğlu, Hatâyî, Hayâlî, Hilmî, Hüseyin, Hüsrev, İbn-i Ömer⁴, Kabûlî, Kadı Burhanettin, Kâtiboğlu, Kaygusuz, Mahmûd, Makâlî, Medhî, Nesîmî, Nihânî, Nizâmî, Nuşîrvân, Nizâmî, Pîr Mehmed, Rûhî, Safâyî, Safî, Selîmî, Selmân, Sırrî, Sivâsî, Siyâsî, Şâh Murâd, Şâh Selîm, Şem'î, Şerîfî, Şeyhî, Şeyyâd Hamza⁵, Şîrâzî, Ulvî, Yahyâ, Yahyâoğlu, Yûsufoğlu.

Yazmada Şeyhî'nin 6 gazeli yer almaktadır. Bu gazellerden üçü İsen ve Kurnaz tarafından yayımlanan *Dîvân*'da yer almakta olup redifleri "uñ için" (varak 35b / İsen ve C. Kurnaz 1990: 238), "menzilidür" (varak 40b-41a / İsen ve C. Kurnaz 1990: 146) ve "senüñdür" (varak 41b-42a / İsen ve C. Kurnaz 1990: 146) şeklindedir. Bir diğer

³ Mecmuaya dair ayrıntılı bilgi Ersen Ersoy (2013) tarafından verilmiştir.

⁴ İbn-i Ömer'in manzumeleri yayımlanmıştır (bk. Ersoy 2013).

⁵ Şeyyâd Hamza'nın manzumeleri yayımlanmıştır (bk. Onan 1949).

gazelin redifi ise “gelür mi” olup İsen ve Kurnaz baskısında olmayıp Eğridirli Hacı Kemal’in *Câmiü’n-Nezâ’ir*’inde bulunmaktadır (varak 39ab / Ertek Morkoç 2003: 2251). Diğer iki gazele herhangi bir yayında rastlayamadık.

Sonuç olarak Şeyhî’ye ait olduğunu düşündüğümüz iki gazeli araştırmacıların dikkatlerine sunmuş olmaktadır.

Şeyhî’nin Yayınlanmamış Şiirleri

-1⁶

Şeyhî

28b	1	Gel gel i şāhum bizden uşanma Meylüm sañadur ayruga şanma
29a	2	‘Aşkuñ şarābın içen kişi ayruķ ayılmaz Lebüñ şerbetin içmeyince ayıla şanma
	3	Bir dem seni görmeyem ben āh iderem āh Göñlüm yihılur ħarāb olur şād ola şanma
	4	Ƙılığıl ‘izzüñ? varise göñlüm ħarābına Ĥarāb olıcaķ bir daħı bünyād ola şanma
	5	Bu bī-çāre Şeyhî seni göreliden sever Seni koyuben özgeye göñül vire şanma

-2-

Şeyhî

Mefā’ılün mefā’ılün fe’ülün

41a	1	‘Aceb dil-ber niçün yārına baħmaz Ki cān alur bugün yārına baħmaz
41b	2	Ne taş bağırlıdur şol şāh ki bir gün Ƙulınuñ nāle vü zārına baħmaz
	3	Benefşe saçına cān saçu Ƙıldum Elümde varı bu varına baħmaz
	4	Yüzünde görelı nūr-ı Ĥudā’yı Göñül hiç kimse dīdārına baħmaz

⁶ Bu gazelin ilk beytinin vezni “müstef’ilātün müstef’ilātün” şeklindedir fakat mecmuadaki pek çok şiirde olduğu gibi diğer beytlere sağlam bir vezin isnat etmek pek de mümkün değildir. Bu tür vezin kusurlarının müstensihin/derleyicinin dikkatsizliğinin kaynaklandığını düşünmekteyiz.

- 5 Şikâyet kıılma cevrenden raķībūñ
Ki gūlzār isteyen ĥārına baĥmaz
- 6 Bekā luţf isteriseñ cevr añma
Ki ol genc isteyen mārına baĥmaz
- 7 Dil ü cān itdi ķurbān⁷ Şeyĥī yāra
Cihānuñ şuġlın kārına baĥmaz

---

⁷ Mecmuada “ķurbān itdi” şeklindedir.

عشتك شرفن ايميني ايون ايلين
 ليك شرفين ايمان ايله صتمه
 بود و كرنين ابا اولشاد اوله صتمه
 كو كورمغور حور آب اولمور ايله
 قلغيل تمرك واريله كو كورمور ايله
 خراب اولمور سني كورمور ايله
 بو عيار شينجي سني كورمور ايله
 سني قورون اولمور كورمور ايله
 شاه اولمور نور حالي اولمور ايله
 ناهان بود ليرك نور حالي اولمور ايله
 كاري ويران كو كورمور ايله
 ديد و اي ليرك اولمور ايله
 تان نبي داييله حاشاو اولمور ايله
 اول بكاند كورمور حاشاو اولمور ايله
 قورمور ايله حاشاو اولمور ايله

بن ضعيف خسته خالي صوف بران دم ملام
 آه كوشن اي بنا همه طوق او له راهم سويل
 بدي ابي كيمي بوزن ايله بوزي ماهم سويل
 انده داخي بارينون اتمكه
 مكو كورمور حاشاو اولمور ايله
 شينكار اولمور سني كورمور ايله
 اكر كورمور سني كورمور ايله
 بو بيمر حاشاو اولمور ايله
 بوز اولمور بوز اولمور ايله
 بار اولمور اولمور ايله
 كورمور اولمور اولمور ايله
 سيله دوي عليه داييله اولمور ايله
 ناز ايله حاشاو اولمور ايله
 كل كل اي شاه بودن اولمور ايله
 ميلور سكا در ايون غسه صتمه

41

تيمه
 خيالک تخدر ويرانه کوکلم
 عمارت قبل که سلطان منزله
 پري نولور سور اغيار طوق
 ملائک بينه شيطان منزله
 اول ماه اول ماه
 اشکدن کدر قلده اول ماه
 اشکدن کدر سليمان منزله
 خدر قبل که سليمان منزله
 ملنیک قون قونسي قون
 الامر زيو اجواب منزله
 شفا او موبد خسته جانم
 بيلور درد بيله در مان منزله
 محاک اجور جان وورد و شي
 مقام يعني جانان منزله
 شينجي
 عيب دلور خون بارينه خنجر
 که جان الور کون بارينه خنجر

تيمه
 نشروان دوشلي عشقه انوک
 يوز صبر و کي اوشن صام اجنک

اجنک

۳۹
 دایما سر و بلندک سوزان اولسون
 دستک هم خدایي بي نیاز اولسون
 دوستک فوق العالی و شملک محبت
 دولتک پاینده عمر با ابد اولسون
 مستم اول خنجر و کون شهرت اولسون
 و نوبضعت زلفه کون و عام اولسون
 کورد بوسک که طوبی محبت اولسون
 احمدی قوشکن که اياز اولسون
 شينجي
 اماغک طراحي جان منزله
 اشکوک اهل غم فان منزله

42

نه طاش نغور لدر شوق شاه که برون
 قولنیک ناله زار نیکه بختنیز
 بنفشه صابینه جان صابوقار
 آملک واری بوی از نیه بختنیز
 بوزنده کورلی نور خالی
 کواکل و بوی کلسه دبدار بختنیز
 شکایت قلمه خورن بختنیز
 که کلزار استنیز کور کجه بختنیز
 بقالطف استنیز کور ما نیه بختنیز
 که اول کور استنیز ما نیه بختنیز
 دلوان قران ایدکی شیخی بختنیز
 بهر آنک بنفعل کن کار نیه بختنیز
 کور بونیه طبعی جان سنکدر
 که بوزندک شهر فوافت سنکدر

نه طاش نغور لدر شوق شاه که برون
 قولنیک ناله زار نیکه بختنیز
 بنفشه صابینه جان صابوقار
 آملک واری بوی از نیه بختنیز
 بوزنده کورلی نور خالی
 کواکل و بوی کلسه دبدار بختنیز
 شکایت قلمه خورن بختنیز
 که کلزار استنیز کور کجه بختنیز
 بقالطف استنیز کور ما نیه بختنیز
 که اول کور استنیز ما نیه بختنیز
 دلوان قران ایدکی شیخی بختنیز
 بهر آنک بنفعل کن کار نیه بختنیز
 کور بونیه طبعی جان سنکدر
 که بوزندک شهر فوافت سنکدر

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Namık (hzl.) (2017). *Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şuara)*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 03.12.2018].
- Biltekin, Halit (hzl.) (2003). *Şeyhî Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bülbül, Tuncay (2014). “Şeyhî, Yûsuf Sinâneddîn”.
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3622> [erişim tarihi: 29.11.2018].
- Canım, Rıdvan (hzl.) (2018). *Latifi-Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 03.12.2018]
- Canpolat, Mustafa (1995). *Ömer Bin Mezîd Mecmû'atü'n-Nezâ'ir (Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ersoy, Ersen (2013). “XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Bazı Şiirleri İhtiva Eden Bir Mecmua ve İbn-i Ömer'in Şiirleri”. *Turkish Studies* 8 (1): 249-266.
- Ertek Morkoç, Yasemin (2003). *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâ'ir'i*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Gıynaş, Kamil Ali (hzl.) (2017). *Pervâne Bey Mecmuası. Doktora Tezi*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0> [erişim tarihi: 29.11.2018].
- İpekten, Halûk vd. (hzl.) (2017). *Sehî Beg Heşt Bihişt*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0&_tag1=03EE5380B678F1063BF0A9ED54D2FA0DD771F0E5&crefer=4BB90AEB79E0F50CD570050F55E8B0A743FF0A498820DE1CECC75AFC21E508A [erişim tarihi: 03.12.2018].
- İsen, Mustafa, C. Kurnaz (hzl.) (1990). *Şeyhî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- İsen, Mustafa (hzl.) (2017). *Gelibolulu Mustafa Âlî Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 03.12.2018].
- Kayabaşı, Bekir (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'ârı*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kılıç, Filiz (hzl.) (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- Köksal, M. Fatih (hzl.) (2017). *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-Nezâ'ir*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0> [erişim tarihi: 29.11.2018].
- Onan, Necmeddin Halil (1949). *Şeyyâd Hamza'nın İki Yeni Gazeli Dolayısıyla*, *DTCFD*, VI/4: 529-534.
- Özdemir, Mehmet (hzl.) (2017). *Şeyhî Harnâme*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sungurhan, Aysun (hzl.) (2017a). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> [erişim tarihi: 03.12.2018].
- Sungurhan, Aysun (hzl.) (2017b). *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü'ş-Şu'arâ)*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0> [erişim tarihi: 03.12.2018].
- Tarlan, Ali Nihad (1964). *Şeyhî Divanı'nı Tedkik*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1968). *Şeyhî Hayatı ve Eserleri Eserlerinden Seçmeler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Timurtaş, Faruk Kadri (hzl.) (1980). *Şeyhî ve Hüsrev ü Şîrîn'i*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

